

Piše: **Elen Goldstin**, regionalna direktorka Svetske banke za Jugoistočnu Evropu

Srbija je načinila važan iskorak u reformi svojih javnih finansija i u revitalizovanju privrednog rasta tokom poslednjih pet godina.

Visina javnog duga pada, a budžetski deficit je smanjen sa preko sedam odsto nacionalnog dohotka u 2014. godini na samo 1,4 odsto prošle godine. Procenjuje se da će privredni rast u 2016. biti 2,8 odsto, najveći rast zabeležen od izbijanja globalne finansijske krize 2008. godine. Od 2012. godine izvoz je povećan sa 26 na 36 odsto nacionalnog dohotka, a nezaposlenost je na najnižem nivou za poslednjih 10 godina. Sve su to dobre vesti, a pre samo dve - tri godine malo je ko verovao da se to može desiti. Srbija zaslužuje da je hvale zbog ovih dostignuća.

Srbija je dakle na pola puta do svoje kuće, na sred svog reformskog putovanja, mada građani možda još ne vide neke koristi od toga napretka jer privredni rast mora da bude još brži, da obuhvati još veći broj ljudi i da se održi tri decenije kako bi se ovdašnje plate približile onima u Evropskoj uniji. I - bez obzira na ovaj napredak - srpska privreda još uvek liči na onu iz doba Jugoslavije, sa dominacijom neefikasnog državnog aparata koji ograničava mogućnosti i podstiče za inicijative dinamičnog privatnog sektora.

Na svu sreću, Srbija je konačno počela da se bavi tim nasleđem dominacije neefikasne države. Dugovi i neplaćene obaveze državnih i javnih preduzeća bili su uzrok finansijske krize u Srbiji 2013-2014. godine. Godišnji neto gubici dosegli su milijardu evra, a uz neplaćene obaveze i državne garancije sve to zajedno činilo je više od 14 odsto nacionalnog dohotka. Od 2014. država je iz svog portfolija uklonila više od 300 komercijalnih preduzeća, oslobodivši njihovu imovinu za privatni sektor i smanjivši gubitke same države, direktne subvencije i indirektno fiskalne obaveze.

Rešavanje pitanja preostalih, velikih preduzeća punih raznih rizika - kao što su RTB Bor, Galenika, MSK, Azotara i Petrohemija - valjalo bi ubrzati. Državne pare, kojih nema dovoljno, i dalje se troše na održavanje u životu ovih neefikasnih preduzeća, a mogle bi da se koriste da se poboljša kvalitet obrazovanja dece u Srbiji i zdravstva. Ako ta preduzeća mogu da opstanu i hoće da igraju neku ulogu u industrijskom razvoju Srbije potrebno im je ono što strateški privatni partneri mogu da ponude: nove tehnologije, nezavisni menadžment, jaka upravljačka struktura i pristup globalnim tržištima.

Nerešavanje pitanja ovih velikih gubitaša je prepreka i stabilizaciji velikih infrastrukturnih državnih preduzeća. Većina njih je potencijalno velika državna imovina, ali ona su opterećena finansijskom nedisciplinom i nagomilavanjem neplaćenih računa velikih komercijalnih preduzeća. Vreme je za poslednji korak: ako za njih nema privatnih kupaca ili partnera bilo bi pametno da ih se država reši i da se usredsredi umesto toga na reformisanje i ulaganje u modernizaciju javnih preduzeća kao što su EPS i Železnice Srbije.

Uz napredak na ovom polju, Srbija treba da se sve više okreće ka stvaranju efikasnim i efektivnim onih delova koji čine srž javnog sektora, da se usredsredi na stvaranje uslova koji

vode rastu i razvoju, jačanju borbe protiv korupcije i vladavine prava, promociji dinamičnog privatnog sektora i pružanju kvalitetnih usluga građanima. Što se tiče ovog poslednjeg, Srbija je spremna da deluje jer su na stolu analize i opcije koje treba da poboljšaju javnu administraciju i da obezbede bolje obrazovanje i zdravstvenu zaštitu. Obezbeđenje uslova i šansi za bolje zdravstvo i obrazovanje je srž reforme administracije koje predstoji.

Što se tiče zdravstva, suština poboljšanja znači pametniji način finansiranja zdravstvenih ustanova kako bi došlo do specijalizacije i kvalitetnijih usluga, uz obezbeđenje da direktori budu odgovorni za rezultate. To takođe podrazumeva završetak reformi u nabavci lekova kako bi se smanjio njihov trošak za državu i porodice. Kad je u pitanju obrazovanje to podrazumeva moderan pristup i prihvatanje rešenja koja su se na globalnom nivou pokazala sjajno a ne gledanje na prošlost. Nešto u čemu Srbija zaostaje za sličnim zemljama u Evropi i svetu je ulaganje u univerzalni pristup predškolskom obrazovanju, koje deci omogućava da krenu na put životnog uspeha i stvara konkurentniju privredu. Drago nam je da se vlada posvetila dramatičnom povećanju ulaganja u rano obrazovanje i vaspitanje dece u narednim godinama, uz podršku Svetske banke i drugih partnera.

Druga oblast obrazovanja gde Srbija zaostaje je povezivanje drugostepenog i visokog obrazovanja sa tržištem rada sa potrebama nove privrede. Rešavanje ovog pitanja zahtevaće zatvaranje niza zastarelih zanimanja, ulaganje u određene oblasti dualnog obrazovanja, racionalizaciju škola i reformu visokog obrazovanja. Treća oblast koju valja reformisati je način finansiranja i podsticanja istraživanja i nauke kako bi oni služili, u maksimalno mogućoj meri, razvoju preduzetništva i privrednom razvoju. Interesne grupe će se odupirati tim promenama, ali vezivanje finansiranja istraživanja za privredni razvoj pomoći će da privredni rast Srbije bude pametan, dok bi sve drugo vodilo da ovaj sektor postane nebitan za društvo.

Od tačke krize u kojoj je bila pre nekoliko godina Srbija je napravila dosta dobar napredak u rešavanju nasleđenih problema preobimnog i neefikasnog javnog sektora i obnavljanja privrednog rasta. Taj reformski put mora se nastaviti kako bi se obezbedio stalni privredni rast od koga sve više ljudi treba da ima koristi. I zato se mora rešiti pitanje državnih i javnih preduzeća. A onda Srbija mora da se okrene stvaranju funkcionalnog javnog sektora kako bi građanima obezbedila usluge koje se očekuju od moderne države i da istovremeno napravi valjan prostor za rast privatnog sektora koji će stvarati dohodak i nova radna mesta.